

Juho Eerola ps

Kirjallinen kysymys lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Esityksessä uudesta laista lapsen tapaamisoikeudesta ja huollosta esitetään olevan useita lainsäädäntötoimenpiteitä, joilla pyritään nykyistä tehokkaammin ehkäisemään ns. vieraannuttamisesta tai muusta syystä johtuvia tapaamisoikeuden toteutumisen ongelmatilanteita ja antamaan keinoja puuttua niihin. Kansalaisten oikeusturvan ja erityisesti todellisen lapsen edun toteutumisen vuoksi tulisi olla erityisen selvää, mitä lain kirjain oikein pitää sisällään.

Esityksen 1 §:ssä todetaan huollosta mm. seuraavasti:

"Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Myös muita lapselle tärkeitä ihmissuhteita on vaalittava.

Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää."

Esityksen 2 §:ssä todetaan tapaamisoikeudesta mm. seuraavasti:

"Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. Tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa ajoittain olla tämän vanhemman luona tai tavata tätä muualla taikka pitää tähän yhteyttä muulla tavoin.

Lapsen kummankin vanhemman on omalta osaltaan myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen. Vanhemman on kasvatustehtävässään vältettävä kaikkea, mikä on omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle."

Kirjallinen kysymys KK 514/2018 vp

Esityksen 10 §:ssä todetaan huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemisesta seuraavasti:

"Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Tässä tarkoituksessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten 1 ja 2 §:ssä säädetty huollon ja tapaamisoikeuden tavoitteet parhaiten toteutuvat vastaisuudessa. Tehtäessä ratkaisua siitä, onko lapsen huolto uskottava molemmille vanhemmille yhteisesti vai toiselle heistä, on 1 momentissa säädetyn lisäksi kiinnitettävä huomiota erityisesti vanhempien kykyyn asettaa lapsen tarpeet vanhempien välisten ristiriitojen edelle.

Tehtäessä ratkaisua lapsen asumisesta ja tapaamisoikeudesta on otettava 1 momentissa säädetyn lisäksi huomioon erityisesti lapsen ikä ja kehitystaso, lapsen luonne ja taipumukset, lapsen mahdolliset erityistarpeet, vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyys sekä vanhempien kyky ottaa yhdessä vastuu lasta koskevista asioista."

Käytännössä tässä annetaan tuomarin päätettäväksi mm. seuraavat asiat:

- Mitä tarkoitetaan lapsen edulla?
- Mitä tarkoitetaan lapsen tasapainoisella kehityksellä ja hyvinvoinnilla?
- Minkä verran luona oloa tarvitaan myönteisten ja läheisten ihmissuhteiden saavuttamiseksi lapsen kanssa?
- Mikä on henkistä väkivaltaa lasta kohtaan ja miten se vaikuttaa huoltoon ja luona oloon?
- Mikä on lapsen huonoa kohtelua ja miten se vaikuttaa huoltoon ja luona oloon?
- Mitä on lapsen hyväksikäyttö ja miten se vaikuttaa huoltoon ja luona oloon?
- Millä tavoin turvataan myönteisen ja läheisen suhteen luonti lapseen?
- Mitä tarkoitetaan myönteisen ja läheisen suhteen säilymisellä?
- Mitä tarkoitetaan vanhemman kyvyllä asettaa lapsen tarpeet vanhempien ristiriitojen edelle?
- Mitkä asiat haittaavat lapsen ja vanhemman välistä suhdetta?
- Miten lapsen ja vanhemman välisen suhteen haittaaminen vaikuttaa huoltoon ja luona oloon?
- Miten lapsen ikä vaikuttaa päätökseen?
- Miten lapsen luonne ja taipumukset vaikuttavat päätökseen?
- Miten mahdolliset erityistarpeet vaikuttavat päätökseen?
- Miten vanhempien asuinpaikkojen välinen etäisyys vaikuttaa päätökseen?
- Miten vanhempien kyky ottaa yhdessä vastuu lasta koskevista asioista vaikuttaa päätökseen?

Käytännössä näistä asioista ja niiden vaikutuksesta voi kullakin tuomarilla olla aivan oma käsityksensä. Lain uudistamistyöryhmässäkin mukana ollut tuomari totesi aikoinaan A2 eroillan lähetyksessä vieraannuttajien tai tapaamisia estävien vanhempien olevan yleensä muuten hirveän hyviä vanhempia, jotka huolehtivat lapsistaan, vaikka toimivat tietyllä tavalla vain moraalisesti väärin toista vanhempaa kohtaan. Mutta mikäli aikaa erossa lapsesta on kulunut vaikkapa vuosi, niin usein päädytään siihen, ettei lasta siirretä huoltoon toiselle vanhemmalle, koska lapsi ei tuomarin mukaan enää tunne toista vanhempaa.

Kirjallinen kysymys KK 514/2018 vp

Tässäkin esimerkissä lasta siis oli vieraannutettu (joka siis tarkoittaa vakavaa lapsen henkistä pahoinpitelyä), mutta tuomarin mielestä muu huolehtiminen lapsesta painoi enemmän oikeuden vaakakupissa. Käytännössä lapsia siis tuomitaan henkisen väkivallan jatkumiseen lapsen edun nimissä, jos vieraannuttaja muuten "huolehtii" lapsesta. Sama tulkinta voidaan todennäköisesti tehdä myös uutta lakia käytännössä sovellettaessa, koska missään ei kerrota, voittaako vieraannuttaja, jos saa estettyä tapaamisia riittävän pitkään, kuten ei kerrottu edellisessäkään laissa, mutta käytännössä niin vain tapahtuu.

Käytännössä on lähes mahdoton tietää etukäteen, mitä kukin tuomari vastaa edellä oleviin kysymyksiin, mitä kunkin tuomarin mielestä on hyvä vanhemmuus ja minkä painoarvon tuomari antaa kullekin laissa mainitulle tekijälle. Todennäköisintä on, että sama riita-asia voisi saada aivan erilaisen lopputuloksen riippuen siitä, kuka on tuomarina. Edellä olevassa esimerkissäkin kyse oli siitä, kuinka pitkään lapsi voi olla erossa toisesta vanhemmasta, jotta hänet voidaan vielä antaa tälle huoltoon, jos lasta on vieraannutettu. Laki ei tähän vastaa. Kansalaisten ainoa tapa saada tähän ja muihin edellä oleviin kysymyksiin vastaus on hakea sitä oikeudesta.

Esimerkiksi vieraannuttamista on verrattu vakavuudeltaan lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Kaikille on selvää, ettei ole lapsen edun mukaista, että esimerkiksi seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistynyt vanhempi jatkaa lapsen lähihuoltajana tai tapaajana. Vieraannuttaja taas voi kenties jatkaa lähihuoltajana, jos vieraannuttaja omistaa vaikkapa ponin ja lapsen harrastus on poniratsastus. Laki ei anna tähän selvää vastausta, koska lapsen edun vastainen toiminta voidaan katsoa vähäpätöisemmäksi kuin esimerkiksi erityistarve jatkaa vakiintunutta poniratsastusta.

Aiemmista kirjallisista kysymyksistä on selvinnyt, että tuomareita ja sosiaaliviranomaisia koulutetaan, mutta epäselväksi jää, millä tutkimustiedolla. Esimerkiksi vuoroasumista voidaan pitää erolapsen parhaana vaihtoehtona riitaisassakin tilanteessa ja myös pienten lasten osalta uusimman tutkimustiedon mukaan. Käytännössä löytyy vanhempaa tutkimustietoa ja ns. asiantuntijoita, jotka ovat tästäkin eri mieltä. Koska laki ei tätä asiaa ohjaa, jää vanhempi täysin sen armoille, mihin kukin tuomari tai olosuhdeselvitystä tekevä sosiaaliviranomainen uskoo tai mihin tutkimuksiin hänen koulutuksensa perustuu.

Asian kokeneille on täysin selvää, että vieraannuttaja tulee käyttämään lain jokaisen porsaanreiän tehokkaasti hyväkseen. Tulkinnanvaraisuus on omiaan aiheuttamaan riitaa, ja siitä sentään ovat kaikki samaa mieltä, että se ei ole lapsen etu.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä aiotaan tehdä, jotta kansalaisilla on etukäteen parempi ymmärrys tuomarien päätöksenteon perusteista edellä mainituista seikoista, kun he hakevat oikeudelta apua lapsensa tapaamisoikeuden toteutumiseksi, henkisen väkivallan lopettamiseksi tai suhteen turvaamiseksi myönteiselle ja läheiselle tasolle?

Kirjallinen kysymys KK 514/2018 vp

Helsingissä 12.12.2018

Juho Eerola ps